

DRUŠTVO PROTEUS
Okoljsko gibanje Bela krajina
Zadružna cesta 33
8340 ČRNOMELJ

Številka: 2/2018

Datum: 24.2.2018

»BELOKRAJSKE IN SLOVENSKE VODE MED VARNOSTJO IN NEVARNOSTJO«

Predavanje z javno tribuno v organizaciji Društva Proteus, okoljsko gibanje Bela krajina, ob finančni podpori Občine Črnomelj, JP Komunala Črnomelj in JP Komunala Metlika, v Črnomlju, dne 13.2.2018.

Pri oblikovanju tega zapisa so sodelovali: prof. dr. Rok Kostanjšek, predstojnik katedre za zoologijo Biotehniške fakultete UL, ter prof. dr. Dušan Plut in Mira Ivanovič, podpredsednik in članica Društva Proteus.

POUDARKI IZ PREDAVANJ IN JAVNE RAZPRAVE

1. V Beli krajini je edina znana lokaliteta bivanja črne človeške ribice na svetu. Le ta je resno ogrožena zaradi nadaljevanja zavestnega onesnaževanja podzemnih vod. Nedopustno je, da država ne sprejme ukrepov za preprečevanje nadaljnega ogrožanja in tudi ne sprejme ukrepov varstva na podlagi Zakona ohranjanja narave, saj gre v tem primeru za vrsto in njen habitat svetovnega pomena. Nedopustno je, da je edina znana vrsta na svetu v nemilosti države in se tega zavedajo le biologi, Društvo Proteus in posamezni nemočni strokovnjaki s področja naravoslovja.
2. Bela krajina je kljub kraškemu značaju z vodo količinsko bogata slovenska pokrajina. Kljub temu so njeni vodni viri zelo ranljivi za različne oblike onesnaževanja. Pretoki Kolpe in Lahinje, kot osrednjih belokrankskih vodotokov, se zaradi podnebnih sprememb znižujejo, hkrati pa so se zelo povečale temperature vode, kar zmanjšuje njihovo samočistilno zmogljivost. Kljub dolgoletnim prizadevanjem za čistejše vode se nadaljujejo obremenitve vodnih virov s strani kmetijstva (disperzno onesnaževanje) zaradi, za vodno-ekološko občutljive belokrankske vode previsoko dovoljenih količin dušika z gnojenjem in v praksi na splošno pretirane uporabe gnojil, v Beli krajini, predvsem tudi v obliki brezplačnega digestata iz bioplinarne in gnojevke iz farme svinj na Lokvah pri Črnomlju

Drugi vir onesnažil je gotovo tudi še nedograjena kanalizacija na vplivnem zaledju habitata črne človeške ribice. Problem bo eskaliral po razširitvi belokrankskega vodovoda na to območje v zadnjih letih. V Beli krajini je 99 % prebivalcev priključenih na javni vodovod in le 31 % gospodinjstev na javno kanalizacijo, kar predstavlja bistveno povečanje količin odpadnih voda iz gospodinjstev in s tem povečano grožnjo

podtalnici. Brezplačno praznjenje greznic, ki ga izvajata JP Komunala Črnomelj in Metlika vsake tri leta je zato nujen ukrep v pravo smer, vendar nezadosten.

Oba vira onesnaževanja podtalnice se po pilotni študiji Biotehniške fakultete UL kažeta v izraziti prisotnosti bakterij fekalnega izvora na koži črne človeške ribice, kar bi lahko bilo, v povezavi s povečano vsebnostjo nitratov in drugih organskih onesnažil v podtalnici, za črno človeško ribico usodno.

ZAKLJUČKI, PREDLOGI IN ZAHTEVE

3. Ob dejstvih:

- da iz Programa upravljana območij Natura 2000 (PUN, priloga 6.1. Cilji in ukrepi) razberemo, da so v neugodnem stanju vsa tri območja Natura 2000 za človeško ribico v Beli krajini:
SCI Gradac: izvir Krupe je še vedno močno onesnažen s kancerogenimi polikloriranimi bifenili, ki so med najbolj toksičnimi snovmi (Pezdirc et al. 2011). Onesnažila so bila v visokih koncentracijah zaznana tudi v tkivih živali.
SCI Dobličica (črna človeška ribica): zaledje izvira Jelševnik je po onesnaženju 1992 obremenjen z aromatskimi ogljikovodiki in kovinami. Onesnažila so bila v visokih koncentracijah zaznana tudi v tkivih živali (Bulog et al. 2002; Bulog 2007; Bulog 2007; Bulog 2009). Zabeležen je bil tudi padec kvalitete podzemске vode, predvsem dvig nitratov.
SCI Stobe – Breg: Zabeležen je padec kvalitete podzemске vode. Zaznan predvsem dvig nitratov in fosfatov.
Poročilo Slovenije po 17. členu Direktive o habitatih Evropski komisiji navaja, da je bilo tako leta 2007 kot 2013 v primeru človeške ribice v alpski kot celinski regiji ugotovljeno neugodno stanje. (Vir: http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=65&id_informacija=579).
- da dvajsetletna opazovanja na izviru v Otovskem bregu zanesljivo kažejo na bistven upad števila osebkov človeške ribice, ki se prihaja ponoči prehranjevati na prosto, in utemeljuje bojazen, da je habitat že toliko prizadet, da se je proces njihovega izumiranja že pričel;
- da najnovejša znanstvena dognanja potrjujejo domnevo, da so za človeško ribico nitrati v vodi nevarni že v koncentraciji pod 10 mg/l vode;
- da dejanske vrednosti nitratov v vodi, kjer živi človeška ribica že več let dosegajo ali presegajo vrednosti 10 mg/l vode in več in z leti vztrajno naraščajo. Veljavna vrednost praga za nitrate v podzemni vodi 50 mg/l vode pomeni zato zavestno vzdrževanje nevarnih življenjskih pogojev za zavarovano živalsko vrsto, ki dolgoročno gotovo vodi v njen izumrtje;

- da so izpoljeni predpisani pogoji za določitev strožjih vrednosti praga za nitrate (manj kot 50 mg/l vode) v vodnem telesu,, v skladu z določbami 8. člena Uredbe o stanju podzemnih voda (Ur. l. št. 25/2009 s premembami), saj je po oceni naravovarstvene stroke lokalno znatno zmanjšana ekološka kakovost vodnega telesa;
- da so posledično izpoljeni pogoji za določitev nujnih ukrepov zavarovanja habitata in njegovega zaledja kot so n. pr. prepoved gnojenja s tekočimi gnojili, omejitve vnosa dušika, sanacija obstoječih in prepoved novih pretočnih greznic, sanacija nelegalnih izpustov odpadnih voda v podzemlje;
- da je ista podtalnica, dokazano, onesnažena z bakterijami fekalnega izvora, kar odraža tudi kožna mikrobiota črne človeške ribice;
- da habitat črne človeške ribice z zaledjem obsega le nekaj km² in ne prepričajo izgovori o odškodninah, ki bi zaradi zavarovanja bremenile javna sredstva;

ocenujemo dosedanji odnos Ministrstva za okolje in prostor do pobude Zavoda RS za varstvo narave, OE Novo mesto (julij 2010) in pobude Društva Proteus (2016) za sprejem nujnih ukrepov za zavarovanja habitata črne človeške ribice v okolini Črnomlja, kot neodgovoren!

4. Nesprejemljiva je dosedanja mlačnost vodstva nacionalnega Zavoda RS za varstvo narave v odnosu do pobud za zavarovanje habitata črne človeške ribice v Beli krajini.
Pričakujemo da Zavod, kot edini zakoniti predlagatelj ukrepov za zavarovanje, ob podpori najnovejših dognanj znanosti in stroke, v bodoče dane pobude kot svoje odločneje zagovarja pred odločevalci!
5. Črna človeška ribica je za Belo krajino gotovo neizkorisčen potencial njene prepoznavnosti, zato mora najti mesto v nastajajoči strategiji razvoja turizma treh belokranjskih občin, tudi morda v smislu enotne blagovne znamke Bele krajine. Enotna blagovna znamka pa je smiselna le pod pogojem, da se vrsti zagotovi trajno preživetje z učinkovitim zavarovanjem in spremeljanjem stanja habitata, nato pa bi skupna blagovna znamka delovala kot garant odgovorne skrbi za obstoj vrste.

Predlagamo, da prizadevanja biologov, naravovarstvene stroke in civilne družbe za zavarovanje habitata črne človeške ribice podprejo občinski sveti vseh treh belokranjskih občin, saj gre za enkratno naravno znamenitost regije.

Pri tem je treba nujno poenotiti tudi stališča do nadaljnega obratovanja in sploh obstaja bioplinarne na Lokvah pri Črnomlju, ki je gotovo trenutno največja grožnja ranljivim vodnim ekosistemom in obdelovalni zemlji v Beli krajini.

6. Glede na vse navedeno Z A H T E V A M O:

- a) da Ministrstvo za okolje in prostor, v sodelovanju z Ministrstvom za kmetijstvo takoj pristopi k reševanju problemov onesnaževanja belokranjskega plitvega krasa in njegovega zaledja ter pristopi k pripravi predloga začasnega zavarovanja habitata črne človeške ribice in ga še letos pred dopusti predloži Vladu v sprejem, nato pa v času trajanja začasnega zavarovanja pripravi trajne ukrepe, ki bodo zagotavljali preživetje črne človeške ribice v Beli krajini!

V kolikor predlog začasnega zavarovanja ne bo predložen Vladu do 15.6.2018 bomo v Društvu Proteus pričeli z izvajanjem ukrepov državljanske neposlušnosti zlasti v zvezi z obratovanjem bioplinarne na Lokvah pri Črnomlju, saj je pretirana raba brezplačnega digestata v kmetijstvu gotovo eden glavnih vzrokov za preobilno gnojenje in vztrajno naraščanje nitratov v podtalnici kjer živi človeška ribica po tem, ko je pričela obratovati bioplinarne na Lokvah pri Črnomlju (2008)!

- b) Ukrepi zavarovanja morajo preprečiti tudi nadaljnje onesnaževanja podtalnice z odpadnimi vodami iz gospodinjstev in obratov (ukinitev pretočnih greznic, odkrivanje in sankcioniranje direktnih izpustov v podzemlje, zagotoviti sredstva JP Komunali Črnomelj za brezplačno praznjenje greznic v zaledju habitata po potrebi in ne le vsake tri leta itd.)!
- c) Ukrepanje pristojnih inšpekcijskih služb na tem območju (naravovarstvena, okoljska, kmetijska, komunalna) mora že pred zavarovanjem, takoj, postati prioritetno in načrtno, brez čakanja na prijave!
- d) Odločitev o zavarovanju habitata in določitvi vplivnega območja z režimi in usmeritvami mora temeljiti na prioritetah naravovarstvenega vrednotenja med katerimi je nuja po ohranitvi kvalifikacijskih vrst in njihovih habitatov pred interesi nekaj kmetov ali proračuna države. Morebitna oškodovanja kmetom se morajo nadomestiti z ukrepi kmetijske politike!
- e) Če Ministrstvo za okolje in prostor in Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano takoj ne spremenijo odnosa do pobud za zavarovanje habitata črne človeške ribice v Beli krajini, bomo s problemom seznanili Evropsko komisijo, saj gre za očitno izigravanje evropske zakonodaje na področju ohranjanja narave!

V Črnomlju, dne 26. 2. 2018

Pripravil:

Niko Šuštarič,

predsednik Društva Proteus

Društvo PROTEUS
okoljsko gibanje
Bela krajina
